

Op weg naar volwassenheid

HELGA DE VALK

Niet-westerse allochtone en autochtone jongeren vergeleken

Steeds meer jongeren in Nederland hebben een niet-westerse allochtone herkomst. Vaak wordt verondersteld dat deze jongeren, als het om relatie- en gezinsvorming gaat, traditioneel georiënteerd zijn. Bovendien zouden de familie, en in het bijzonder de ouders, van niet-westerse allochtone jongeren een duidelijk stempel drukken op de relatie- en gezinsvormingkeuzes van hun kinderen. Tegenover dit beeld van traditionaliteit wordt de autochtone jongere geplaatst die zich bij relatie- en gezinsvorming volledig zou laten leiden door individuele wensen. De vraag is echter of de voorkeuren en het gedrag van niet-westerse allochtone en autochtone jongeren en de rol van hun ouders inderdaad zo verschillend zijn als in het maatschappelijke debat wel wordt verondersteld.

Sinds de jaren zestig is het aandeel niet-westerse allochtonen in de Nederlandse bevolking behoorlijk gegroeid. Van de in totaal 16,3 miljoen inwoners in Nederland heeft momenteel 11 procent ten minste één in een niet-westers land geboren ouder en wordt daarom tot de niet-westerse allochtone bevolking gerekend. Onder de 15- tot 30-jarigen is nu al 16 procent van niet-westerse allochtone herkomst. Het aandeel niet-westerse allochtonen en hun kinderen in de Nederlandse samenleving is dus substantieel en zal in de nabije toekomst naar verwachting nog verder groeien. De gevolgen die deze etnische diversiteit voor de samenleving heeft, is in de afgelopen jaren zowel maatschappelijk als wetenschappelijk onderwerp van discussie geweest. Desondanks is er nog weinig bekend over de transitie naar volwassenheid van niet-westerse allochtone jongeren. Het is onduidelijk welke voorkeuren en gedrag deze jongeren hebben als het gaat om transities in het familie domein en hoe deze zich verhouden tot autochtone jongeren. Verder is er nog weinig bekend over de manier waarop niet-westerse allochtone ouders invloed hebben op de transitie naar volwassenheid van hun kinderen (zie kader over het onderzoek).

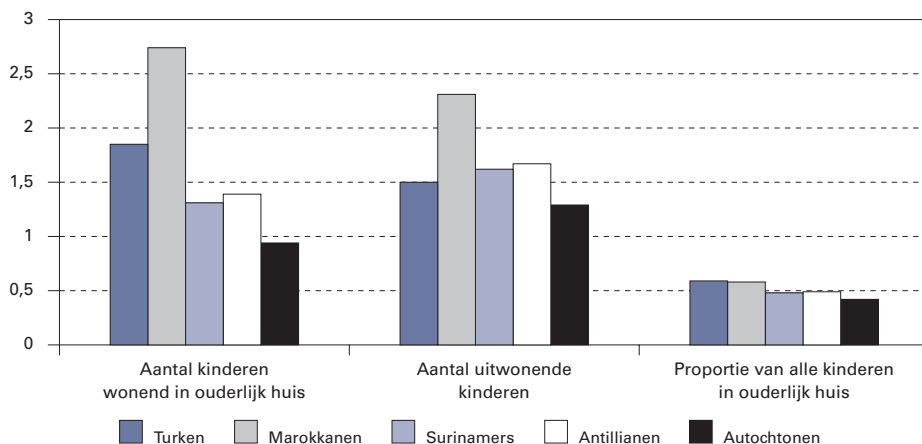
Het merendeel van de niet-westers allochtone jongeren is van Antilliaanse, Marokkaanse, Surinaamse of Turkse herkomst. Een behoorlijk deel van hen is in de leeftijd dat zij belangrijke relatie- en gezinsvormingskeuzes gaan maken.

Zij zullen het ouderlijk huis gaan verlaten, gaan huwen of samenwonen, kinderen krijgen en zorg en betaald werk gaan combineren. Hier wordt gekeken naar de voorkeuren en het gedrag van jongeren en wordt nagegaan hoe ouders daarbij een rol spelen. Niet-westerse allochtone jongeren worden vergeleken met hun autochtone leeftijdsgenoten. Verder wordt gekeken naar verschillen binnen de vier bestudeerde niet-westerse allochtone groepen.

Foto: Wim de Jonge

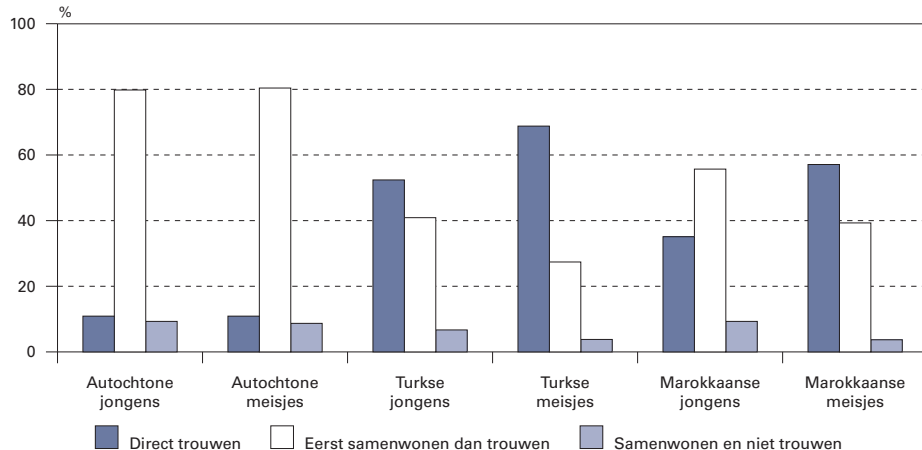

Figuur 1. Gemiddeld aantal thuis- en uitwonende kinderen naar herkomstgroep

Bron: NKPS, 2002, NKPS/SPVA, 2002.

Figuur 2. Voorkeur voor direct huwen en/of samenwonen, naar herkomstgroep

Bron: NSO, 1996-1999.

Zelfstandig worden

Het verlaten van het ouderlijk huis is in de meeste Westerse landen tegenwoordig de eerste stap naar meer zelfstandigheid. Dit is ook het geval voor Nederlandse jongeren. Binnen de niet-westerse allochtone groepen is het echter veel gebruikelijker om bij de ouders te blijven wonen, ook wanneer er een partner of kinderen zijn. Huishoudens van meer generaties vormen in Mediterrane en Caraïbische landen geen uitzondering. Gezien deze tradities zou je verwachten dat autochtone jongeren meer hechten aan onafhankelijkheid en dus minder in het ouderlijk huis wonen dan allochtone jongeren. Op basis van gegevens uit het NKPS/SPVA-onderzoek (2002) (zie kader pag. 76) is bekeken of dit inderdaad het geval is voor niet-westerse allochtone jongeren in Nederland. Figuur 1 geeft een overzicht van het aantal uit- en thuiswonende

de kinderen naar herkomstgroep en het relatieve aandeel thuiswonende kinderen. Dat Turkse en Marokkaanse families zowel meer uit- als thuiswonende kinderen tellen, weerspiegelt het hogere kindertal in deze gezinnen in vergelijking met de andere groepen. Het relatieve aandeel dat thuis woont blijkt onder autochtone en niet-westerse allochtone jongeren nauwelijks te verschillen. Als bovendien rekening wordt gehouden met diverse sociaal-economische en familiekenmerken zijn Marokkaanse jongeren de uitzondering: van hen woont een groter deel in het ouderlijk huis dan van jongeren uit de andere herkomstgroepen. Verder wonen jongens ongeacht hun herkomstgroep meer bij de ouders thuis dan meisjes.

Eerst samenwonen

De meeste Nederlandse jongeren gaan wanneer zij uit huis gaan eerst een periode alleen of ongehuwd met een partner samenwonen. Direct vanuit het ouderlijk huis trouwen is duidelijk minder gebruikelijk dan een aantal decennia geleden. In de Turkse en Marokkaanse traditie wordt daarentegen veel waarde gehecht aan een huwelijk zonder voorafgaande periode van ongehuwd samenwonen. Om te zien of Turkse en Marokkaanse jongeren ook de voorkeur geven aan het huwelijk of liever eerst een tijd samenwonen zijn data van jongeren in het voortgezet onderwijs in Nederland (Nationaal Scholieren Onderzoek) bekeken. Daaruit blijkt dat Marokkaanse en vooral Turkse jongeren meer voelen voor een direct huwelijk dan autochtone jongeren (figuur 2). Verreweg de meeste autochtone jongeren, maar ook, anders dan de oudere generaties, 30 procent van de Turkse en 47 procent van de Marokkaanse jongeren, willen het liefst een periode ongehuwd samenwonen alvorens te trouwen. Voor Turkse en vooral voor Marokkaanse jongeren blijkt het zich identificeren met de eigen etnische groep samen te gaan met een sterkere gerichtheid op het huwelijk dan het geval is voor jongeren die zich vooral met autochtonen identificeren. Voor alle groepen geldt dat meisjes liever willen trouwen dan jongens.

Taken delen?

Als jongeren in de toekomst met een partner samenleven, hoe denken ze dan dat betaalde arbeid en huishoudelijke taken onderling zouden moeten worden verdeeld? Gezien het belang dat ze hechten aan individuele onafhankelijkheid en ontwikkelingen in emancipatie in Nederland zou mogen worden verwacht dat autochtone jongeren de taken meer gelijk willen verdelen dan niet-westerse allochtone jongeren. De resultaten van het onderzoek laten echter zien dat dit niet het geval blijkt te zijn (tabel). Marokkaanse, maar vooral Surinaamse en Antilliaanse, jongeren blijken duidelijk meer de voorkeur te geven aan een gelijke taakverdeling tussen partners dan autochtone jongeren. Alleen Turkse jongeren blijken meer traditioneel georiënteerd te zijn dan autochtone jongeren. Overigens blijken meisjes in alle etnische groepen meer te voelen voor gelijke verdeling van betaald en huishoudelijk werk dan jongens. Meisjes uit de vier niet-westerse allochtone groepen blijken duidelijk

Percentage jongeren dat een traditionele taakverdeling prefereert naar herkomstgroep en geslacht

Herkomstgroep	Autochtoon		Surinaams		Antilliaans		Turks		Marokkaans	
	jongens	meisjes	jongens	meisjes	jongens	meisjes	jongens	meisjes	jongens	meisjes
Werken zonder kinderen	17	5	18	3	17	3	46	6	31	7
Werken met kinderen	41	22	32	10	37	13	55	16	45	13
Koken	47	32	33	24	40	29	55	39	42	27
Huishouden	52	24	34	16	46	20	58	32	42	21

Bron: eigen bewerking NSO, 1992-1999.

meer te voelen voor arbeidsparticipatie van de vrouw (met kinderen) dan autochtone meisjes. Tot slot geven Marokkaanse, Surinaamse en Antilliaanse meisjes er, meer dan autochtone meisjes, de voorkeur aan dat huishoudelijke taken worden gedeeld tussen partners.

Boot gemist

Op welke leeftijd, vinden autochtone en allochtone ouders en kinderen, dat een vrouw het best uit kan huis gaan, kan huwen en een eerste kind kan krijgen? Dergelijke gebeurtenissen voltrekken zich vaak binnen duidelijke leeftijdsgrenzen. Iemand die bijvoorbeeld de leeftijdsgrens voor het vinden van een partner overschrijdt, heeft al gauw 'de boot gemist'.

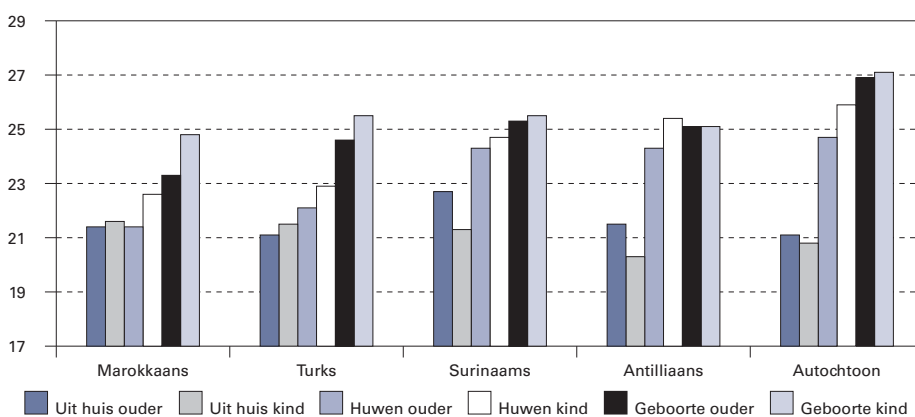
Gemiddeld vinden ouders en kinderen uit alle groepen dat een vrouw het best begin 20 het ouderlijk huis kan verlaten. Alleen Surinaamse ouders menen dat een iets oudere leeftijd beter zou zijn. Ouders vinden een lagere leeftijd wenselijk voor huwelijk en ouderschap dan hun kinderen (figuur 3): gaat bij thuiswonende 15-30-jarige jongeren van Marokkaanse herkomst gemiddeld de voorkeur uit naar een huwelijk op 22,6-jarige leeftijd, bij hun ouders is dat, gemiddeld 21,4.

Nagegaan is in hoeverre de diverse etnische groepen hier anders over denken. Resultaten gebaseerd op de NKPS (2002) en de SPVA (2002) (zie kader) laten duidelijke verschillen zien: allochtone jongeren geven de voorkeur aan een hogere leeftijd van vrouwen bij het uit huis gaan, een lagere huwelijksleeftijd en een lagere leeftijd bij het krijgen van een eerste kind dan autochtone jongeren. Dit verschil in de timing van de drie transitie wordt overigens zowel onder de jongeren als onder hun ouders gevonden. De resultaten laten verder zien dat jongens en meisjes binnen ieder van de etnische groepen wat dit betreft niet van elkaar verschillen.

Zo ouder, zo kind?

Door de bank genomen hangen de voorkeuren en het gedrag van jongeren sterk samen met de kenmerken van de ouders en het ouderlijk huis. Het ouderlijk huis heeft een duidelijke invloed op de (voorkeuren rond) demografische transitie van jongeren. Jongeren met religieuze ou-

Figuur 3. Beste leeftijd voor de vrouw om uit huis te gaan, te huwen en kinderen te krijgen volgens ouders en kinderen naar herkomstgroep

Bron: NKPS, 2002/2003; SPVA, 2002.

ders hebben bijvoorbeeld een sterkere voorkeur voor traditionele patronen van relatie- en gezinsvorming dan jongeren met niet-religieuze ouders. Verder betekent een hoger opleidingsniveau van de ouders meer moderne opvattingen van hun kinderen rond demografische transitie. Ouders fungeren bovendien als rolmodel voor bijvoorbeeld de verdeling van betaald werk tussen partners.

Relaties binnen de familie hebben een duidelijk effect op de voorkeuren van jongeren omtrent relatievorming en het verlaten van het ouderlijk huis. Jongeren die opgroeien in een familie met sterke familiebanden en jongeren met een goede relatie met hun ouders hebben vaak meer traditionele voorkeuren en gedrag waar het demografische transitie betreft. Ouders slagen er in die families blijkbaar beter in om hun voorkeuren over te dragen. De manier waarop allochtone en autochtone ouders invloed hebben is wel in grote lijnen vergelijkbaar.

Diversiteit

Uit het onderzoek blijkt dat er geen duidelijke etnische tweedeling is tussen allochtone en autochtone jongeren. De bevindingen suggereren wel dat vooral de waarden rond relatie- en gezinsvorming worden voortgezet onder jonge allochtonen. Aan de culturele tradities rondom uit huis gaan en taakverdeling wordt minder vastgehouden. Een indeling van migrantengroe-

demodata

Op 1 januari 2006 telde Nederland 2,5 miljoen alleenstaanden. Dat is bijna 400.000 meer dan tien jaar geleden. Inmiddels woont ruim één op de zes mannen van 15 jaar of ouder alleen. Voor vrouwen is dit één op de vijf. In alle leeftijdsgroepen is het aandeel alleenstaanden toegenomen behalve bij vrouwen van 55-74 jaar. Deze daling wordt vooral veroorzaakt doordat mannen op steeds hogere leeftijd overlijden. Het aantal alleenstaande mannen van 35-54 jaar is het meest toegenomen, van 300.000 (13,1 procent van de mannen) in 1996 naar 419.000 (16,7 procent) in 2006. De verschillen zijn het grootst tussen alleenstaande mannen en vrouwen van 55-74 jaar. Vrouwen zijn dan vaak alleenstaand nadat de man is overleden, mannen na een echtscheiding. Na echtscheiding met kinderen vormen vrouwen in veel gevallen een eenoudergezin terwijl mannen alleen komen te staan. In 2006 is twee derde van de alleenstaande mannen nog nooit getrouwd geweest. Voor vrouwen is dat 42 procent. Vier op de tien vrouwen hebben hun huwelijkspartner door sterfte verloren en bij mannen is dit een op de tien. In veel huwelijken overlijdt de man als eerste (CBS).

Foto: Wim de Jonge

Het promotieonderzoek *'Pathways into adulthood. Studies on family life transitions among migrant and Dutch youth'* is uitgevoerd bij het NIDI in samenwerking met de vakgroep ICS/Sociologie van de Universiteit Utrecht. De studie is gefinancierd door het NIDI.

In het onderzoek werden vier aspecten van de transitie naar volwassenheid onder Turkse, Marokkaanse, Surinaamse, Antilliaanse en autochtoon Nederlandse jongeren bestudeerd, namelijk voorkeuren voor ongehuwd samenwonen en trouwen, voorkeur voor taakverdeling met een partner, de voorkeur voor timing van transitities, en patronen van uit huis gaan. Het eerste doel van deze studie was het maken van een systematische vergelijking tussen verschillende aspecten in familiekeuzes onder jongeren met een verschillende herkomst in Nederland. Op deze wijze werd geprobeerd om te achterhalen of mechanismen die tot bepaalde voorkeuren of gedrag leiden hetzelfde zijn voor allochtone en autochtone families. Vaak wordt verondersteld dat er culturele verschillen bestaan in voorkeuren en levenspaden van allochtone en autochtone jongeren. Door gelijktijdige analyse van etnische en sociaal-structurele karakteristieken kan beter inzicht worden verkregen in de invloed van ieder van deze factoren. Het tweede doel van dit onderzoek is om te achterhalen hoe en in welke mate ouders van invloed zijn op de levenspaden van allochtone en autochtone jongeren. Het merendeel van de onderzoeken naar intergenerationele overdracht is gericht op de Westerse samenleving. Meer recent wordt in de literatuur ook aandacht besteed aan socialisatie in andere culturele contexten en verschillen tussen culturen. Theorieën over socialisatie in allochtone families zijn echter nog gefragmenteerd en vaak beperkt tot één etnische groep. In deze studie werden verschillende manieren van intergenerationele overdracht in zowel allochtone als Nederlandse families bestudeerd.

Data

Er zijn in Nederland nog betrekkelijk weinig datasets beschikbaar die aanzienlijke aantallen jongeren van verschillende allochtone en autochtone herkomst omvatten. Voor deze studie zijn daarom verschillende databronnen gebruikt en gecombineerd. Voor de analyse van voorkeuren voor relatietype en taakverdeling zijn de 'Nationale Scholierenonderzoeken van 1992 tot en met 1999' gebruikt (NIBUD/SCP). Bij de bestudering van de voorkeur voor timing van transitities en patronen van het verlaten van het ouderlijk huis zijn de bestanden van de 'Netherlands Kinship Panel Study' (NKPS, hoofdstekproef en migrantenstekproef) en de survey 'Sociale Positie en Voorzieningsgebruik Allochtonen' (SPVA) uit 2002 geanalyseerd.

pen in een paar algemene regio's van herkomst doet tekort aan de diversiteit tussen migrantengroepen. Zelfs wanneer migranten afkomstig zijn uit landen die globaal dezelfde tradities delen wil dit niet automatisch zeggen dat hun demografische transities na migratie op dezelfde wijze verlopen. Zo zijn er bijvoorbeeld opvallende verschillen tussen Turkse en Marokkaanse jongeren: Marokkaanse jongeren hebben sterker de wens om te breken met de tradities op het terrein van relatie- en gezinsvorming dan Turkse jongeren. Dit geeft aan dat de wijze waarop een migrantengroep reageert op en zich aanpast aan de ontvangende samenleving divers kan zijn. De gevonden verschillen in voorkeuren en gedrag tussen allochtone en autochtone jongeren

kunnen bovendien niet uitsluitend worden toegeschreven aan de culturele herkomst. De sociaal-demografische positie van de familie verklaart ten minste een deel van de verschillen tussen allochtone en autochtone jongeren in voorkeuren met betrekking tot relatie- en gezinsvorming. Wanneer bijvoorbeeld opleidingsniveau, religiositeit en familiestructuur worden meegenomen, blijken de culturele verschillen duidelijk minder (hoewel ze - zeker wanneer het gaat om voorkeuren rondom relatievorming en ouderschap - niet geheel verdwijnen). Naast kenmerken van het gezin zijn ook de kenmerken van de jongere zelf van belang. Zo voelen vooral Marokkaanse jongeren die zich identificeren met de eigen etnische groep meer voor het huwelijk dan zij die zichzelf vooral als Nederlander zien. Verder blijken voorkeuren en gedrag ten aanzien van demografische transitities verschillend te zijn voor jongens en meisjes. Op het terrein van taakverdeling blijken meisjes meer modern, maar wanneer het gaat om relatievorming zijn meisjes juist meer traditioneel ingesteld dan jongens.

Toekomst

Wat betekenen deze resultaten nu voor de toekomst? Het ouderlijk huis blijft voor allochtone en autochtone jongeren een belangrijke factor bij (voorkeuren rond) demografische transitities van jongeren. Zo hebben jongeren met religieuze ouders een sterkere voorkeur voor traditionele patronen in de relatie- en gezinsvorming dan jongeren met niet-religieuze ouders. Gezien het belang van de Islam voor een groot deel van de Turkse en Marokkaanse jongeren in Nederland kan worden verwacht dat dit ook in de toekomst een factor van betekenis blijft in de demografische transitities van deze jongeren. Verder blijkt een hoger opleidingsniveau van de ouders gerelateerd aan meer moderne opvattingen rondom demografische transitities. Zowel opleidingsniveau als arbeidsparticipatie zullen onder de tweede generatie allochtonen waarschijnlijk toenemen, waardoor hun opvattingen over demografische transitities meer zullen gaan lijken op die van autochtone jongeren. Bijgevolg zullen de demografische transitities bij de derde generatie allochtonen mogelijk meer vergelijkbaar worden met die bij autochtonen.

Wat betreft de wijze waarop ouders jongeren beïnvloeden verschillen allochtone en autochtone families niet veel van elkaar. De in het publieke debat gesuggereerde verschillen werden in dit onderzoek nauwelijks teruggevonden. Mogelijk komt dat doordat vooral in allochtone gezinnen wederzijdse beïnvloeding van ouder en kind belangrijk is. In het algemeen kunnen we echter verwachten dat allochtone jongeren net als autochtone jongeren hun eigen voorkeuren met die van hun ouders proberen te verenigen.

Dit artikel is gebaseerd op het proefschrift van Helga de Valk *'Pathways into adulthood. Studies on family life transitions among migrant and Dutch youth'*. Universiteit Utrecht, 2006.

Dr. H.A.G. de Valk, NIDI. E-mail: valk@nidi.nl

Foto: Wim de Jonge

